

ЗМІСТ ПОНЯТТЯ «АДАПТИВНЕ УПРАВЛІННЯ» В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Зміна умов функціонування вітчизняних підприємств обумовлює постановку проблеми прискорення процесу їх адаптації до нових умов. При цьому в Україні, у зв'язку з реалізацією структурних змін в економіці, лише незначна частка підприємств здатна конкурувати на внутрішньому ринку і зі світовими лідерами. Крім того, обраний курс на євроінтеграцію України, вимагає відкриття внутрішніх ринків для товарів зарубіжних компаній, що, у свою чергу, може мати певні негативні наслідки для розвитку вітчизняної промисловості.

Нині значна частина вітчизняних підприємств виявилася не здатна адекватно реагувати на зміну умов зовнішнього і внутрішнього середовища. Причому, це стосується навіть підприємств з добре налагодженим механізмом управління. Дана проблема обумовлена повною відсутністю гнучких ринкових інструментів адаптивного управління. У зв'язку з цим виникає необхідність у здійсненні досліджень, спрямованих на розробку механізмів адаптивного управління, що адекватні нинішнім соціально-економічним і правовим умовам функціонування вітчизняних підприємств.

Стан економіки України свідчить про необхідність посилення адаптаційної діяльності підприємств, енергійнішого реагування на зміни. Механізм розвитку реального сектору економіки і забезпечення стійкого економічного зростання має бути націлений на реалізацію наявних конкурентних переваг. Досягнення поставлених цілей за умов ринкової економіки можливе лише на основі використання сучасних принципів і методів адаптивного управління підприємствами.

Адаптивна модель управління економіко-соціальними системами містить дві взаємозв'язані складові: адаптивну систему планування і адаптивну систему регулювання, які структурно є ідентичними і складаються з наступних взаємозв'язаних елементів [1]: модель планування (регулювання); імітаційна модель формування процесу; внутрішній (імітаційний) адаптер; зовнішній (об'єктний) адаптер.

Необхідність адаптації обумовлена, передусім, інтенсивними структурними зрушеннями і безперервним ускладненням економічних об'єктів і їх оточення. Згідно закону необхідної різноманітності загальної теорії систем, це вимагає адекватного ускладнення підсистеми, що управляє, включаючи особливі організаційно-економічні механізми і принципи формування стратегії зросту і розвитку підприємства. У зв'язку з цим проблеми його адаптації до середовища, що змінюється, поступово вийшли на одне з перших місць у розвитку теорії стратегічного управління, відповідно змінювалися предмет і завдання стратегічного планування та управління, методи вибору рішень і зміст стратегії [2].

Оскільки вітчизняні підприємства функціонують у складному середовищі, що характеризується високим рівнем невизначеності, то механізми управління повинні базуватися на принципах адаптації. Під адаптацією, у даному випадку, будемо розуміти здатність системи здійснювати цілеспрямоване пристосування до зміни умов зовнішнього середовища. У процесі адаптації можуть змінюватися кількісні та якісні характеристики системи, а також її структура. Чим істотніше зміни зовнішнього середовища, тим більше значною є трансформація системи, що відбувається в результаті її адаптації. Різноманітність і рівень мінливості умов, до яких адаптується система, характеризує міру її адаптивності.

Згідно Мескону М. Х. [3], сутність сучасного управління полягає в адаптації, оскільки постійні зміни зовнішніх умов і внутрішнього середовища функціонування в соціально-економічних системах систематично призводять їх до кризових ситуацій.

В економічних системах процеси адаптації найчастіше вивчають за допомогою таких показників як прибуток, рентабельність, обсяг реалізації, чисельність апарату управління та ін.

Наряду з поняттям «адаптація», в сучасному науковому обігу все частіше використовується поняття «адаптивне управління», тобто управління в системі з неповною апріорною інформацією в керованому процесі, який змінюється по мірі накопичення інформації й приймається з метою покращення якості роботи системи. Таке визначення пов'язане з тим, що знання про об'єкт і середовище, в якому він функціонує, є невизначеними. Відома лише приналежність їх до певного класу і мета управління, від якої залежить бажана поведінка об'єкта управління (у даному випадку, підприємства). Завдання полягає в тому, щоб знайти алгоритм управління, що забезпечить досягнення мети за кінцевий період для будь-якого об'єкту і

умов його функціонування, що належить до певного класу.

До основних елементів адаптивного управління слід віднести внутрішні змінні підприємства, що формують його потенціал і «виживання», що дозволяють оцінити адаптаційні можливості, і адаптаційні можливості розвитку. Внутрішні змінні зазвичай називають соціотехнічними підсистемами, оскільки вони мають соціальну і технічну компоненти. Об'єднуючою ознакою є поняття комплексної технології.

У загальному вигляді, для впровадження на підприємствах адаптивної моделі системи управління необхідно:

- здійснювати моніторинг зовнішнього і внутрішнього середовища, а також постійно проводити діагностику системи управління підприємством;
- налагодити ефективний процес управління опором змінам;
- впроваджувати сучасні інформаційні технології, що підтримують планові системи управління;
- запровадити стратегічний менеджмент;
- використання в поточній діяльності основні характеристики процесу організації системи управління на підприємстві.

Однією з центральних проблем визначення характеру адаптивного управління є отримання відносної оцінки адаптаційного потенціалу в сучасних ринкових умовах господарювання. У цьому сенсі актуальним є питання розробки узагальнюючого показника адаптаційного потенціалу підприємства. Нині відсутній єдиний підхід до визначення показників і критеріїв для проведення комплексної оцінки цієї категорії. Відправною точкою в оцінці адаптаційного потенціалу підприємства є виділення основних критеріальних елементів, класичних рис або єдності організації, якими є виробничо-технологічній єдність, організаційна єдність, економічна єдність і соціальна єдність. Означені блоки єдності є характеристиками окремих аспектів діяльності підприємства, які в сукупності визначають комплексну характеристику його стану.

Підводячи підсумок, відзначимо, що адаптаційний потенціал є базою, яка забезпечує належний рівень конкурентоспроможності підприємства і стимулює його подальше економічне зростання і розвиток.

Список літератури:

1. Агафонова М. С. Развитие механизма управления адаптацией промышленного предприятия / М. С. Агафонова // Успехи современного естествознания. – 2011. – № 11. – С. 71-72.
2. Кислухина И. Новая научная парадигма антикризисного управления / И. Кислухина // Проблемы теории и практики управления. – 2010. – № 11. – С. 104-115.
3. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Дело, 1993. – 702 с.